

Andrzej Szwałbe

ANDRZEJ SZWALBE

W latach 1951-1990 dyrektor Filharmonii Pomorskiej; prawnik, polski działacz społeczny i kulturalny, organizator życia muzycznego w Bydgoszczy. Urodził się 23 VI 1923 w Warszawie. Tamże uczył się w Gimnazjum M. Reja i Gimnazjum A. Mickiewicza oraz uczęszczał do Konserwatorium Warszawskiego. Był uczniem klasy fortepianu prof. Pawła Lewickiego. Podczas okupacji ukończył I rok studiów prawniczych na Uniwersytecie Warszawskim. Po wojnie zamieszkał w Bydgoszczy. W 1948 ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Nie podszedł jednakże drogą prawnika, lecz poświęcił się działalności kulturalnej. Jako osoba publiczna i społecznik dał się poznać w 1949 podczas koncertu Pomorskiej Orkiestry Symfonicznej w budynku przy ul. Grodzkiej w Bydgoszczy, gdzie wygłosił przemówienie na temat przyszłych losów bydgoskich symfoników. Był inicjatorem petycji żądającej zapewnienia utrzymania Orkiestrze i nadał jej bieg administracyjny. Wraz z wybitnymi animatorami i twórcami, czyli Arnoldem Rezlerem – wiolonczelistą, dyrygentem, kompozytorem, Felicją Krysiewiczową – pianistką, śpiewaczką oraz Mieczysławem Tomaszewskim – muzykologiem, teoretykiem, estetykiem muzyki, a w latach 1949-1952 dyrektorem POS, podjął wyzwanie powołania do życia centrum kultury /ośrodka muzycznego z budową filharmonii na czele, bazując na długiej i bogatej tradycji i potencjale istniejącej już Pomorskiej Orkiestry Symfonicznej. Zarządzeniem MKiS z dnia 15 XII 1952 działająca od 1946 Pomorska Orkiestra Symfoniczna w uznaniu jej wysokiego poziomu i zasług w upowszechnianiu muzyki z dniem 1 I 1953 została upaństwowiona. Gmach FP wzniesiony został w latach 1953-1958, dzięki zabiegom Społecznego Komitetu Budowy Filharmonii na czele z dyrektorem Szwałbe. 16

listopada 1956 Polskie Radio transmitowało inauguracyjny koncert z nowo wybudowanego w Bydgoszczy gmachu Filharmonii Pomorskiej, budowla w stylu neoklasycystycznym wzniesiona siłami doskonałych fachowców, nawiązywała do architektury Filharmonii Narodowej w Warszawie. Sala koncertowa FP do dziś cieszy się opinią jednej z najlepszych pod względem akustyki w Europie. Następne lata przynosiły kolejne inicjatywy dyrektora Szwalbego, m.in.: był jednym z inicjatorów powstania Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego (1959), pomysłodawcą zbudowania w Bydgoszczy Teatru Muzycznego (1960), a gdy w 1973 ruszyła budowa gmachu Opery, był przez wiele lat inwestorem bezpośrednim tego przedsięwzięcia. W 1961 uruchomił przy Filharmonii Pomorskiej serię wydawniczą „Z dziejów muzyki polskiej na Pomorzu”. Zainicjował założenie w Bydgoszczy Stacji Naukowo-Badawczej Instytutu Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego i we współpracy z tą instytucją oraz Bydgoskim Towarzystwem Naukowym prowadził szeroko zakrojoną działalność naukową. W 1962 dyrektor Andrzej Szwalbe założył orkiestrę kameralną Capella Bydgestiensis pro Musica Antiqua – przy wsparciu sprowadzonego z Krakowa Stanisława Gałońskiego, która stała się jedną z czołowych polskich orkiestr kameralnych specjalizujących się w muzyce dawnej. Wielka polska muzykolog prof. Zofia Lissa w 1962 wysunęła pomysł na zorganizowanie w Bydgoszczy Festiwalu Muzyki Dawnej Krajów Europy Wschodniej i Środkowej – w skrócie MAEO, tę nazwę imprezy zaproponował kolejny autorytet polskiej muzykologii ks. prof. Hieronim Feicht. W 1963 odbyła się inauguracja Festiwalu Muzyki Polskiej, przekształconych kilka lat później w doroczne Bydgoskie Festiwale Muzyczne, a w 1966 – w roku Milenium Chrztu Polski – miał miejsce I Międzynarodowy Festiwal i Kongres Muzykologiczny MAEO (jako triennale – odbywający się co 3 lata). Obie formy Festiwalu mają utrwaloną pozycję i prestiż wśród profesjonalnych środowisk muzycznych i naukowych w Polsce i za granicą, przede wszystkim w Europie, a które do czasów obecnych kontynuuje dyrektor Eleonora Harendarska. Dyrektor Szwalbe przyczynił się do budowy i otwarcia nowego gmachu Biura Wystaw Artystycznych (1970). Odegrał decydującą

rolę w uruchomieniu w 1974 filii Łódzkiej Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej, która po kilku latach przekształciła się w samodzielną Akademię Muzyczną im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy. Dla potrzeb tej placówki pozyskał w 1975 zabytkowy budynek dawnego starostwa powiatowego. Dzięki jego planom powstała bydgoska Dzielnicą Muzyczna, której integralnym punktem stała się Filharmonia. Filharmonia Pomorska, której patronem został Ignacy Jan Paderewski, wg wizji dyrektora Szwalbego miała przekształcać się w centrum kultury, miejsce integracji muzyki z różnymi dyscyplinami sztuk. Zgodnie z tym założeniem we wnętrzach gmachu systematycznie powstawały galerie: rzeźbiarskich portretów twórców muzyki, kolekcji gobelinów oraz zbiór XVIII i XIX-wiecznych fortepianów. Na początku lat 80. wystąpił z ideą przywrócenia blasku i funkcji kulturotwórczych pałacom w Ostromecku i Lubostroniu. W tym pierwszym usytuował galerię współczesnego polskiego malarstwa i grafiki im. T. Brzozowskiego. Marzył o tym, by Zespół Parkowo-Pałacowy w Ostromecku pełnił funkcję "bydgoskiego Wilanowa". Równanie do Warszawy, Europy i świata, było nadrzędnym impulsem i celem jego wszelkich działań. Z konsekwencją, dalekowzrocznością i optymizmem rozbudowywał życie kulturalne Bydgoszczy. Mimo, że z urodzenia warszawianin był z miastem głęboko emocjonalnie związany. W 1991 przeszedł na emeryturę i przekazał funkcję dyrektora Filharmonii Eleonorze Harendarskiej. Do końca życia pozostał niezwykle aktywny w sprawach żywotnych dla miasta i jego kultury. Na wniosek swej następczyni Eleonory Harendarskiej wpierw przyznano mu tytuł Honorowego Dyrektora Filharmonii Pomorskiej, w 1993 godność Honorowego Obywatela Bydgoszczy a także jego nazwiskiem nazwano ulicę tuż przy Filharmonii i Zespole Szkół Muzycznych. Został odznaczony Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski (pośmiertnie postanowieniem prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego z 15 listopada 2002, "za wybitne zasługi dla kultury narodowej"), Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (1996, za wybitne zasługi dla kultury polskiej) oraz Złotym Krzyżem Zasługi (1955, w 10. rocznicę Polski Ludowej za zasługi w dziedzinie kultury i

sztuki). Andrzej Szwalbe jeszcze za życia doczekał się dwóch książek o sobie (A. Bezwiński – “Andrzej Szwalbe – portret niedokończony” i K. StarczakKozłowska – “Życie na przełomie”) oraz popiersia w brązie dłuta Michała Kubiaka. 30 czerwca 2003 odsłonięto tablicę pamięci na kamienicy, w której mieszkał przy ul. Dworcowej 75. Od 2007 jest patronem Zespołu Szkół nr 28 w Bydgoszczy. W 2007 jego postać – pomnik z brązu autorstwa Michała Kubiaka ustawiono przed gmachem Filharmonii Pomorskiej. Zmarł 11 listopada 2002 w Bydgoszczy. Został pochowany na cmentarzu katolickim Najświętszego Serca Jezusa w Bydgoszczy przy ul. Ludwikowo 2